

KENT, KENTLİLEŞME VE KENTSEL YÖNETİM İHTİYACI

Ahmet GÜVEN*

ÖZ

Kent kavramının ortaya çıkışı uzun yıllar öncesine dayanmakla birlikte, modern manada kentlerin oluşumu çok da eski tarihli değildir. Günümüz kentleri insanların hayatlarının büyük bir bölümünün şekillendiği, çocuklukların, gençliklerinin geçtiği, okul ve iş hayatlarının biçimlendiği mekansal ve sosyal alanlardan oluşmaktadır. Bu mekansal ve sosyal alanlar içinde insanlar kendileri gibi ya da çok farklı birçok insanla ortak kentsel bir alan paylaşmaktadır. Kentleşme adı verilen kentte yaşamın gerekleri olarak kabul edilen sosyo-kültürel norm ve değerler kent kültürünün oluşmasında önemli bir göstergedir. Kentte yaşayan insanların tüm farklılıklarına rağmen aynı mekanı paylaşması kentleşme süreci üzerinde oldukça önemlidir. Kentte doğan insanlardan, sonradan kente göç eden insanlara kadar çok farklı insan topluluğunun aynı mekanı paylaşması kentin gelişim sürecinde önemli etkiler ortaya koymaktadır. Kentleşme sürecinde kırdan kente gelen insanların etkisi yanında günümüzde kentle arası seyahat ve iletişim alanında yaşanan etkileşim kent sakinlerini doğrudan etkilediği gibi kentsel düzenin sağlanmasında etkin bir kent yönetimine olan ihtiyacı artırmaktadır. Bu kapsamda ele alınan çalışma öncelikle kent, kentleşme ve kentleşme süreci gibi kavramları ele almaktadır. Ardından kentleşme sürecinde kentsel yönetim ihtiyacını ortaya çıkaran durumlara yer vermekte ve son olarak kent yönetiminin bu süreçteki önemine değinmektedir.

Anahtar kavramlar: Kent, Kentleşme, Kentleşme Süreci, Kentleşme, Kent Yönetimi,

Jel Kodu: N90,R00,L38.

URBAN, URBANIZATION AND URBAN MANAGEMENT NEEDS

ABSTRACT

Although the emergence of the concept of the city dates back many years, the formation of cities in the modern world is not very old. Today's cities are made up of spatial and social spaces in which a large part of people's lives are shaped, through childhood, youth, school, and business life. Within these spatial and social spheres, people share a common urban space with many different people, such as themselves. Socio-cultural norms and values, which are accepted as the necessities of living in a city called urbanization, are an important indicator for the formation of urban culture. Despite all the differences of the people living in the city, sharing the same place is very important on the process of urbanization. The fact that a very diverse group of people, from people born in the city to people who migrate to the city later, share the same place, reveals significant effects in the development process of the city. Besides the influence of the people coming from the city to the city during the process of urbanization, the interactions between the urban and urban areas directly affect the residents of the city and the need for effective urban management in the urban regime is increasing. The study covered in this context primarily addresses concepts such as urbanization, urbanization and urbanization process. Then, in the process of urbanization, it takes into consideration the situations that reveal the need for urban management and finally touches on the importance of the city administration in this process.

Key words: Urban, Urbanization, Urbanization Process, Urbanized, Urban Management,

Jel Codes: N90,R00,L38.

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetguvenn@gmail.com

GİRİŞ

Kentler insanların toplumsal olarak bir arada yaşama ihtiyaçlarının bir gereği olarak ortaya çıkan yerleşim alanlarıdır. Bu yerleşim alanlarını paylaşan insanların günlük gereksinimleri yanında eğitim, sağlık, barınma, iş, sosyal aktivite gibi birçok ihtiyacı bu alanlarda karşılanmaktadır. İnsanların bir arada yaşama ihtiyacı zamanla kentlerin aşırı göç alarak hızla büyümelerine sebep olmuştur. Başlangıçta kıyı bölgeleri, ticaret bölgelerindeki kentler hızla gelişirken günümüzde, bu kentlere ilave olarak, sanayi, turizm alanında öne çıkan kentlerin hızla büyüdüğü görülmektedir. Özellikle 1950’li yıllardan itibaren kırsal nüfusun kentlere akın etmeye başlaması günümüz kentlerinin büyümesindeki hızlandırıcı faktör olmuştur. 1950’li yıllar itibarıyla kırsal alanda tarım alanlarının makineli tarım ve traktör kullanımı nedeniyle daralması, kentlerde daha çok iş bulabilme ihtimali, beraberinde, kentin sosyal ve ekonomik çekim gücüne dönüşmesi gibi etkenler, kente olan talebi artırmıştır. Kentlere yönelik yaşanan bu nüfus artışı beraberinde kentlerde yaşanan pek çok soruna yol açmıştır. Bu kentsel problemlerin günümüz kentlerinin halen mücadele ettiği sorunlar arasında yer aldığı görülmektedir. Kentleşme sürecinin hız kazanması, kentin aşırı nüfus alması, sınırlı kaynağı bulunan kentin başta kaynak sıkıntısı çekmesi yanında çevresel ve toplumsal bazı sorunlarla karşı karşıya kalmasına nede olmuştur. Bu sorunlar arasında barınma, altyapı, ulaşım, işsizlik, çevre kirliliği, suç, kentlileşememe gibi kentsel normların ve değerlerin oluşamaması ya da bozulması gibi yapısal ve insani sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Kentlerin karşı karşıya kaldığı bu sorunlar karşısında kentlerin etkin yönetimine olan ihtiyaç hat safhalara ulaştırmıştır. Ancak kent yönetimine duyulan bu etkin ihtiyaca rağmen kent yönetimlerinin görevlerini tam olarak yerine getiremedikleri görülmektedir. Buda kentsel sorunların artarak devam etmesine nede olmaktadır. Bu çalışma kentleşme sürecinin kent dokusuna getirdiği değişiklikten hareketle kentsel sorunlarla mücadele kapsamında etkin bir kent yönetimine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Etkin bir kent yönetiminin önündeki engellerin değerlendirildiği çalışmada etkin kent yönetimi ihtiyacının karşılanabilmesi için gerekli adımların atılması konusunda önerilerde bulunmaktadır.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle kent kavramıyla alakalı kavramlara yer verilmektedir. Ardından etkin bir kentsel yönetim ihtiyacı ve bu ihtiyacın karşılanmasında yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine değinilmektedir.

1.1. Kent

Kent kavramı tanımlanması güç karmaşık bir kavramdır (Toprak, 2001: 6). Ancak kent kavramı insanlığın ilk döneminden itibaren insanların doğada tek başlarına yaşayamayacaklarını anlamaları üzerine bir ihtiyacın giderilmesi amacıyla doğduğu bilinmektedir. Kent olgusunun ortaya çıkışı beraberinde kentleşme, kentlileşme, kent yönetimi gibi birçok kavramında ortaya çıkışına neden olmuştur. Kent kavramı sosyolojiden ekonomiye, savaş sanatından mimariye pek çok disiplini konu alan bir kavramdır. Kent tüm bu disiplinlerden önce orada yaşayanların kentlilerin asıl konusunu oluşturmaktadır (Bumin, 2010:1). Dünyadaki farklı medeniyet alanlarında ortaya çıkan kentsel yaşam, tarihsel ve toplumsal koşullar açısından genel bir birliktelik oluşturmalarına rağmen, farklılıkları da kapsayan bir yapıyı ifade etmektedir. Bu farklılıkları yaşam alanlarına verilen ve değişik anlamlar ifade eden isimlendirmelerde de görmek mümkündür (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 254). Örneğin kent sözcüğü, uygarlık anlamında, Yunanca’da “polis”, Arapça’da “Medine”, Fransızca’da “cite”, Almanya ve Saksonya’dan İskandinavya’ya “kale” ya da oturma alanı anlamında “burgh” ya da “borough”, Latince’de ise yurttaşlık anlamında “urbs” ve “civitas” sözcükleriyle ifade edildiği görülmektedir (Benevolo, 1995: 19). Kent kavramı sosyo-ekonomik gelişmelere paralel olarak içerik açısından da değişimlere uğramıştır. Eski çağlarda kaleler ve surlar, kent sözcüğünü tanımlamada önemli bir ölçüt olarak ele alınırken günümüzde kent kavramının tanımlanmasında istihdam şartları, ekonomik etkinlik kriterleri ve nüfus yoğunluğu gibi farklı ölçütlerin kullanıldığı görülmektedir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 254).

Kent kavramının tarihsel geçmişi incelendiğinde, kent kavramının tarihi MÖ 4000’li yıllarda Sümerlerin ilk yerleşik hayata geçmelerine kadar geri gittiği görülmektedir. Sümerler günümüzdeki merkezi yönetimler gibi büyük toplumsal yönetimlere gerek görmeksizin durağan akan nehir kıyılarında yapay sulama girişimlerinde buldukları ilk faaliyetlerden ekonomik-toplumsal devinimin

çok daha hızlandığı dönemlere doğru bu alanlara pek çok yerleşim yeri kurmuşlar, ardından köyleri ve ilerleyen zaman içinde kentleri ortaya çıkmışlardır (Teber, 1985: 272). Kentler genel manada tarım dışı ve tarımsal üretimin denetlendiği, tarımsal ürünlerin dağıtım ve koordinasyonunun yapıldığı, ekonomisi bunu destekleyecek tarzda tarım dışı üretime bağlı bulunan, teknolojik değişimin beraberinde getirdiği örgütlenme, uzmanlaşma ve iş bölümünün en yüksek düzeye ulaştığı yerleşim alanlarıdır. Yine kentler, nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu açısından, toplumsal heterojenlik ve entegrasyon düzeyi yükselmiş karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli olarak işler halde bulunduğu insan yerleşkesi olarak ele alınmaktadır (Çezik, 1982: 17).

Günümüzün egemen yerleşim biçimi olan kent; insanlık tarihi boyunca, insanlar arası ilişkilerin, fiziksel mekana yansımalarının yeni bir boyutu olarak kabul görmüştür (Es ve Ateş, 2004: 211). Eski Yunanda kent, siyasal, dinsel ve toplumsal gelenekleri paylaşan bir yurttaşlar topluluğu olarak görülürken, barbarlık ve kaos ile karşıt, uygarlık ile eş anlamlı olarak ifade edilmiştir (Owens, 2000: 1). Kent, insanların birbirleriyle buluştukları, malların takas edildiği ve fikirlerin yayıldığı bir ilişkiler ve kararlar merkezi olarak tanımlanmaktadır (Huot vd., 2000: 14). Kentler, farklılıkların çeşitlilik içinde anlamlı olduğu mekânlar olarak kabul edilirler. Yoğun ilişkiler ağından meydana gelen kentler, yeniliklere açık olmakla beraber kendi normlarını üreten bir yapıya sahip mekânları ifade etmektedir (Tankut vd., 2002: 5). Genel manada kent, bir medeniyetin dayandığı temel referanslara ve ilişkilere somut olarak yer veren bir yerleşim birimi veya bir yer olarak değerlendirilmektedir. Kent, kentli insanların oluşturduğu bir yerleşim birimi olarak ifade edilebilir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 255). Kısaca kentleri, Erkan'ın da ifade ettiği gibi (2010: 18)., “Tarım dışı üretimin yapıldığı, tüm üretim sürecinin kontrol edildiği, ürün dağıtımının koordine edildiği, belirli teknolojilerin kullanıldığı, nüfusun belli bir büyüklük ve yoğunluğa ulaştığı, heterojik bir bütünleşmenin sağlandığı yerleşim alanı” olarak tanımlamak mümkündür.

Kentler tarihsel ve sosyal unsurlar açısından genel bir yerleşim birimi oluşturmasına rağmen, farklılıkları da içinde barındıran bir yapıya sahip olmuşlardır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 252). Bu nedenle kent, kentleşme ve kentlileşme günümüzün popüler bilimsel kavramları arasında ilk sıralarda gelmektedir. Kentler, içinde barındırdıkları nüfusu, fonksiyonları, problemleri, gündelik işleyişleri ile disiplinler arası bir çalışma alanı olarak kabul edilmektedir. Bu sebepten dolayı doğal olarak pek çok akademik çalışmada kent konusu üzerine eğildiği görülmektedir (Coşkun ve Zaman, 2012: 1051). İlk kentlerden günümüzün modern kentlerine yaşanan süreçte kenti karakterize eden unsurlar arasında kent sakinlerinin ekonomik ve sosyal faaliyetlerinin çeşitliliği ön plana çıkmaktadır (Huot, 2000: 33-34). Kent iklimini oluşturan sosyo-ekonomik farklılıklar kent yapılarının bir birlerinden ayrışmasında ve farklılaşmasında önemli bir yere sahiptir. Kent büyüklükleri, kentin ekonomik gücü, nüfusu, yönetsel kapasitesi, din, turizm, coğrafya, jeopolitik konumu gibi birçok faktörün kentler üzerinde hem bir belirleyici hem de bir etken olarak tarih boyunca birçok kenti etkilediği görülmektedir. Bu nedenle kent tanımlamaları yapan birçok bilim dalı kenti kendi penceresinden ele alarak açıklamak tanımlamak istemektedir. Her bilim dalının kendisine özgü bir ölçüt kullanarak tanımlamaya çalıştığı kent kavramı yönetsel, işlevsel ya da ekonomik ölçütler kapsamında ele alınmaktadır (Erkan, 2010: 15). Bu ölçütlerinde tek başlarına kenti tanımlamada yeterli olmadığı düşünülebilir. Bir kentin yönetsel olarak bir örgüt yönetimi sınırları içinde kalması onun kent sınır dışında kalması onu kırsal yapacağı düşüncesi başka bir kritere göre anlam ifade etmeye bilir. Örneğin günümüzde birçok devletin toplam nüfusundan daha büyük nüfus, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi gibi unsurlar açısından çok sayıda kent olduğu bilinmektedir. Bu nedenle kentler tek bir açıdan ele alınarak değerlendirilmemelidir. Örneğin Wirth'e göre (2002) kent tanımlamaları yapılırken kentler arasındaki üretim özerkliği, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik, bütünleşme gibi değişkenlerin üzerinde durulması gerektiği ifade edilmektedir.

Bu özelliklerin dışında Erkan (2010: 17-18) kentlerin sosyolojik olarak taşınması gereken özelliklerini şu şekilde ele aldığı görülmektedir;

- belli bir nüfus büyüklüğüne ulaşmış olması,
- eğitim düzeyinin kıra göre daha yüksek olması
- sosyal normların yerine resmi kuralların varlığı
- kentin alt yapısının belli bir düzeye ulaşmış olması

- tarımdan ziyade sanayi ve hizmet sektörünün varlığı
- geleneksel aile yapısından çok çekirdek ailenin varlığı
- geleneksel ilişki yerine bireyin çıkarlarının öne çıkması
- bireysel statülerin aile yerine kişinin kendine dayanması
- nüfus yapısının daha karmaşık örgütsel iş bölümü ve uzmanlaşmaya dayanması
- yerel değerlerden ziyade ulusal değerlerin toplum tarafından benimsenmiş olması

Kentler insanların ortak yaşama ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu kapsamda kentlerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine dayanak olan sebepleri dört temel nedene dayandırmak mümkündür. Bu unsurları şu şekilde ifade edebiliriz.

- Siyasal unsurlar,
- Ekonomik unsurlar,
- Teknolojik unsurlar,
- Sosyo-psikolojik unsurlar,

1.1.1. Kentlerin Tarihsel Gelişimi

Tarihteki ilk kentsel yapıların, dini mekanların etrafında doğduğu bilinmektedir. Kentsel yapılar, etrafını çevreleyen surların ve kalelerin sınırları içinde, gelişim seyri göstermiştir. Günümüzün modern kentlerinin, Ortaçağ Avrupa'sında ortaya çıktığı ve Sanayi Devrimiyle gelişip günümüzdeki halini aldığı düşünülmektedir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 263). İlk kentsel merkezlerin, yaygın görüşlerin aksine toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılandığı ticaret faaliyetlerinin yürütüldüğü pazar yeri değil, doğaüstü güçlere ve tanrılara tapınılan törensel bölgeler olduğu yönde görüşler mevcuttur (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 256). Buna rağmen Bookchin, ilk kentlerin ideolojilere dayalı yaratılar olduğunu iddia etmesine rağmen modern görüş kenti ticari bir girişim olarak ön plana çıkarmaktadır. Bu görüşe göre tüm kentler, ticari ve ekonomik bir uğraşın neticesinde ortaya çıkarak geliştiği düşünülmektedir (Bookchin, 1999: 56). Yine başka bir düşünür olan Childe'in kentlerin ortaya çıkışıyla alakalı düşüncesi birçok araştırmacı için temel dayanak oluşturmaktadır. Childe'a göre, MÖ. 3000 yıllarında Mısır, Mezopotamya ve İndus vadisinde ortaya çıkan toplumsal değişim, kentsel devrim olarak nitelendirilmektedir. Childe'in kentsel devrim olarak değerlendirdiği gelişmelerin, coğrafya ve toplumsal ilişkiler açısından, kentsel alanların Doğu medeniyetlerinde ortaya çıktığını göstermektedir (Childe, 1990: 41).

Kent kavramı eski çağlarda hem toprağın örgütlenmesine hem de kurumsal ilişkilere egemen güç olarak ele alınmış bir kavramdır (Bumin, 1998: 26). Antik kentin temel özelliği incelendiğinde, kentlerin etrafını kuşatan kırsal alanlar için ekonomik, hukuki ve kültürel bir merkez oluşturması kentlerin en belirgin özellikleri arasında sayılmaktadır. Bu dönem kentlerinde kentlerin yerleşim alanı seçiminde daima bir din yapının ve ibadet merkezinin etkisi olduğundan söz edilmektedir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 256). Ortaçağ kentlerinin gelişimi incelendiğinde ise din unsurunun yerini öncelikle ticaretin yaygınlık kazanarak geliştiği bölgelerde kentlerin geliştiği görülmüştür. Özellikle 10. yy. dan itibaren Avrupa'da ticaretin canlanmasına paralel olarak kentlerinde benzer şekilde geliştiği bilinmektedir. Bu ticari canlanma kentlere olan göçün artması ve kent nüfusunun ivme kazanmasına neden olmuştur. Ticaretin canlanmasıyla birlikte başta limanlar olmak üzere yol kavşakları, nehir ağzları ve buna benzer ticaret yapmaya elverişli noktalarda kentlerin oluşmaya başladığı görülürken, bu gelişimin mevcut kentlerin daha da büyümesine neden olduğu bilinmektedir (Huberman, 2003: 39-40). Ticari faaliyetler için uzun yolculuklara çıkan tüccarlar, bu seyahatleri esnasında sığındıkları kale ve dini kentlerinin etrafında kurulan yeni yerleşim merkezlerinde konaklamışlar ve bu yerlerin kısa süre içinde cazibe merkezi haline gelmelerine sebep olmuşlardır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 257). Yine Ortaçağ kentlerinin gelişiminde, din adamlarının ve soyluların yanında, toplumsal ve siyasal hayatta etkinliği olan yeni bir sınıfın doğması kentlerin gelişiminde önemli bir yere sahip olmuştur (Karakas, 2001: 127). Bu gelişmeler eşliğinde 17. yy. sonuna doğru ticaretin yaygınlaşmasıyla birlikte kentleşme alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak kentlerin aşırı nüfus olarak kentleşme sürecinin hızlandığını söylemek mümkündür (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 257).

Kentleşmenin gerçek manada anlam kazanması Sanayi Devriminin başlamasıyla söz konusu olmuştur. Sanayi öncesi dönemde ticari faaliyetler, kentin gelişmesinde yavaş seyreden bir süreç olmuştur. Bunun sebebi daha önceki dönemlerde kentlerin hem yapısından hem de geleneklerinden kaynaklanan bir dirence maruz kalmalarından kaynaklanmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 257). Ancak sanayileşmeyle süreciyle beraber kent için geçerli olan bazı değerler ve ahlaki anlayışlar da bir takım değişimler gözlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında kent yönetiminde “*Artık Sezar değil, para her şey*” olarak kabul görmüştür (Mumford, 2007: 500).

Günümüze geldiğinde küreselleşme süreci ile birlikte kentlerin dünya üzerindeki konumlarını belirleyen ilişkilerde hızla bir değişim yaşandığı görülmektedir. Bu değişim bazı kentlerin yükselişe geçmesine neden olurken bazılarında ise hızlı bir düşüş sürecine girilmesine neden olmuştur. Bu küreselleşme süreci kentlerin gelişimini belirleyen etkenler açısından da bir dizi değişikliğe sebep olmuştur (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 258). Diğer yandan küreselleşme süreci kentler arası rekabeti hızlandırmış ve kentlerde ekonomik, siyasi ve kültürel bir takım yeni rollerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Işık, 1999: 166). Günümüz artık kentlerin ekonomisiyle, kültürüyle, sosyal ve politik yapılanmasıyla her toplumda ön plana çıkan önemli yapılar haline geldiği görülmektedir (Aslanoğlu, 1998: 142).

1.2.Kentleşme

Kentleşme dar anlamda kentte yaşayan insan sayısındaki artışı veya kent sayısının artışı ifade etmektedir. Ancak kentleşmeyi sadece nüfus hareketi olarak ele almak doğru olmayacaktır. Kentleşme olgusunda toplumların ekonomik ve toplumsal yapıları arasında büyük bir ilişki söz konusudur. Bu sebepten ötürü kentleşmeyi tanımlarken o nüfus hareketini oluşturan toplumsal ve ekonomik değişimlere de yer vermek gerekmektedir. Bu çerçevede kentleşme, sanayileşme ve ekonomik ilerlemeye koşut olarak, kent sayısının artması bu günkü kentlerin büyümesi neticesini doğuran toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü farklılıklara yol açan nüfus artışı olarak tanımlanabilir (Başaran, 2008: 19). Kentleşme sürecinin sosyal, kültürel boyutu olarak da ele alabileceğimiz kentleşme sürecini kentle uyumlu bir tarzda entegrasyon süreci olarak ifade etmek mümkündür (Niray, 2002: 4).

Kentleşme toplumsal değişim sürecinin bir aşamasını oluşturmaktadır. Bu süreç içerisinde hem bağımlı hem de bağımsız değişken olan kentleşme, neden ve sonuçları bakımından oldukça karmaşık bir özelliğe sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 212). Kentlerde yaşanan sosyal ve ekonomik değişim yanında insan davranışlarında yaşanan farklılaşmaya bağlı olarak kentlerde meydana gelen değişim süreci, kentleşme kavramının ortaya çıkmasına önemli bir etken olmuştur (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 252). İsbir, kentleşmeyi, “üretim, ticaret ve hizmet sektörünün hızla büyümesini sağlayan sanayileşmenin etkisiyle dağılım oranının fazla olması ve bu fazlalığın kentin dışında kalan alanlarda iskan edilmeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da bölgelerde yaşayanların özel hayatlarında, ekonomik, sosyal ve siyasal davranış tarzlarında meydana gelen değişim ve devletin belirli bir takım faaliyetlerde bulunmasına neden olan değişiklikler” olarak ele almaktadır (İsbir, 1982: 8-9). Kentleşme sürecinin başlangıcı, genel olarak uygarlığında başlangıcı olarak kabul görmektedir (Es ve Ateş, 2004: 206).

Keleş’e göre kentleşme dar tanımla “demografik bir anlatımla kent sayısı ve kentlerde yaşayan nüfusun artışı” olarak tanımlanmaktadır. Fakat Keleş bu dar tanıma kentleşmenin sadece bir nüfus hareketi olmadığı beraberinde toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlerden kaynaklandığını belirterek eleştirel bir açıdan kentleşmeyi ele almaktadır (Keleş, 2008: 25). Kentleşmenin başlangıç tarihini, ne zaman ortaya çıktığını somut bir tarihe indirgemek güçtür. Fakat buna rağmen araştırmacılar, kentleşmenin ortaya çıkması konusundaki belirsizliği giderebilmek amacıyla, insanların avcılık ve çobanlıktan uzaklaşarak, tarımsal faaliyet nedeniyle yerleşik hayata geçmesini, hem medeniyetin hem de kentleşmenin başlangıcı olarak görmektedirler (Es ve Ateş, 2004: 206).

Kentleşme kavramını ele alan kaynaklarda, kentleşmenin unsurları arasında genellikle kırdan kente göç, kentlerin demografik yapıları, kentlerin mekânsal büyümeleri, sosyal, ekonomik, kültürel ve davranışsal yaşam biçimlerinde görülen değişimler şeklinde ele alındığı görülmektedir (Yılmaz ve

Çiftçi, 2011: 255). Yine kentleşmeye yol açan unsurlar arasında kentleşmenin sebeplerini Keleş, birbirine sıkıca bağlı, ekonomik, teknolojik, siyasal ve psikolojik dört etkenden kaynaklandığını ileri sürdüğü görülmektedir (Keleş, 2008: 30). Kentleşmenin birçok sebebi bulunmaktadır. Ne tek başına sanayide ve teknolojiye yaşanan ilerlemeler, ne de devletlerin siyasal yapısı, ne de diğer sosyal ve kültürel gerekçeler, kentleşmenin tek sebebi olarak değerlendirilemez. Her ne kadar batılı devletlerde kentleşmenin ana nedeni sanayi devrimi ile özdeşleşse de, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerde yaşananlar için kentleşmenin birçok nedeni bulunmaktadır. Bu sebepleri kısaca şu başlıklarda toplamak mümkündür (Kaya vd, 2007: 9-11).

- Siyasi nedenler
- Kırsalın iticiliği
- Teknolojik nedenler
- Sosyo psikolojik nedenler
- Çekici sebepler ve kent imkanları

Günümüzün küresel bir olgusu olan kentleşme, kendi içerisinde çeşitlilik gösteren bir süreci ifade etmektedir. Demografik bir olay olan kentleşme, nüfusun kırdan kente göç etmesi ve ya yer değiştirmesi şeklinde beliren ve toplumsal nüfus yapısını değiştiren bir hareketliliklerdir. Yine kentleşme süreci, kırsal iş gücünün tarımsal üretim unsurlarından koparak tarım dışı etkinliklere kaymasına bağlı olarak ekonomiyi etkileyen bir unsur olarak görülmektedir. Bu çerçevede kentleşmenin en belirleyici özelliğinin toplumsal ve kültürel değişme süreci olduğu görülmektedir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 255).

1.2.1. Türkiye’de Kentleşme Olgusu

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye’nin kentleşme yapısı Batılı ülkelerden farklılık arz etmektedir. Bu farklılıkta Türkiye’de sanayileşme ve teknolojik gelişmenin geç başlaması en önemli sebebi oluşturmaktadır. Türkiye’nin toplumsal ve kültürel özellikleri ele alındığında kentleşme sürecinde olan bir yapıya sahip olduğu görülmektedir (Niray, 2002: 9). Kırdan kente göç süreciyle başlayan kentleşme olgusu toplumu, toplumsal hareketlilik biçimlerini, gelişmeyi, çatışmayı, kalkınma ve değişimi çok yakından ilgilendiren bir süreç olarak Türkiye’yi etkilemektedir (Çakır, 2011: 210). Türkiye’nin göçler ülkesi olması ve tarih boyunca birçok uygarlığa beşiklik etmesi bu sürecin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Türkiye’deki kentleşme süreci Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik yapısını şekillendiren ana unsurların başında gelmektedir. Bu şartlar yalnızca tarımdaki değişmelerin ve sanayileşmenin bir neticesi değil, aynı zamanda toplumsal değişme sürecinin de bir göstergesi olarak görülmektedir (Niray, 2002: 9).

Dünya nüfusunun, sanayi devrimine kadar oldukça yavaş artma eğilimine sahip olduğu görülmektedir. Oysa Sanayi Devriminin ardından hızla artan dünya nüfusu, giderek kentsel alanlara akın etmiştir. Kentleşme, 18. yy. sonlarından itibaren günümüz dünyasının gelişmiş ülkelerinde, sanayi sektörünün gelişimine paralel olarak yaşanmaya başlayan bir süreç olarak etkisini artırmaktadır (Demir ve Çabuk, 2010: 194). Sanayi Devrimi ile birlikte kırsal bölgelerde yaşayanların sayısının hızla azaldığını, kentsel bölgelerde ise yaşayanların sayısında hızlı bir artış olduğu görülmektedir. Tüm bu gelişmeler kentin, insan hayatının en önemli fiziki ürünü ve insan hayatına yön veren en önemli ana unsur haline gelmesine neden olduğu görülmektedir (Niray, 2002: 25).

Türkiye’de kentleşme sürecinin gelişimini 1950’li yıllar öncesi ve sonrası şeklinde iki dönemde incelemek mümkündür. 1950’ye kadar çok yavaş artış gösteren kent nüfusu, bu tarihten sonra özellikle kırsal bölgelerde kaynaklanan çözümlenin, kentlere yönelik yoğun göçlere neden olması neticesinde hızlı bir artış sürecine girdiği görülmektedir. 1950’den sonra makineli tarımın yaygınlaşmasına paralel olarak, kırdan kente yönelik göçlerin şekillendirdiği bu hızlı kentleşme süreci, günümüzde de devam ettiği görülmektedir. İlk başlarda sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı kentlerde yoğunlaşan göçler, günümüzde çeşitli nedenlerden dolayı daha geniş alanlara yayılma eğilimi göstermiştir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 258). Türkiye’de artan nüfusun, 1950’li yıllardan sonra özellikle kentsel alanlarda toplanmaya başladığı görülmektedir. 1927 yılında Türkiye’nin toplam nüfusunun sadece %24,2’si kentsel alanlarda yaşarken, bu oran 1950’li yıllarda %25’e, 1980’li yıllarda ise %43,9’a ve 2010 yılında %75,5’e yükseldiği görülmektedir (Demir ve Çabuk, 2010: 194).

Günümüzdeyse bu oran Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilen verilere göre 2016 yılı itibariyle il ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı, 2015'te % 92,1 iken, bu oran 2016'da % 92,3 olarak gerçekleşmiştir. Belde ve köylerde ikamet eden yurttaşların oranı ise % 7,7'lere kadar gerilediği görülmektedir. Türkiye'de 1980 sonrası birçok alanda yaşanan değişim ve dönüşüm kentleri de etkisi altına almıştır. Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve siyasal şartlara bağlı olarak yaşanan kentleşme süreci bu dönemde farklı boyutlar kazanmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 262).

1.3.Kentleşme

Kent kavramının tanımlanmasında yaşanan güçlükler kavramı daha anlaşılır kılmak için, kent kavramına destek veren kentleşme, kentleşme gibi benzer kavramların önemini artırarak bu kavramların tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. Dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak ifade edilen kentleşme, demografik, ekonomik ve sosyokültürel bir değişimi ifade etmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001: 8). Kentleşme ise temelde insanların kentle bütünleşmesini ifade eden bir anlam taşımaktadır. Bütünleşme kavramı genelde, bir nüfus grubunun daha büyük çapta bir nüfus grubuyla kaynaşması anlamını ifade eder (Es ve Ateş, 2004: 214). Kentleşme temelde bir kültür değişimini ifade etmektedir. Kentleşme için kent kültürünün gelişmesi yanında kentte yaşayanların fiziksel ve davranışsal olarak da uyum içinde olmaları gerekmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001: 8).

Kentleşme bir süreç olarak kentleşme akımı neticesinde toplumsal değişimin bireylerin davranışlarında ve karşılıklı ilişkilerinde, değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde meydana gelen değişiklikleri ifade etmektedir (Keleş, 1980: 70). Kentleşme olgusu bir taraftan kurallı bir hayatı, yani sırasını beklemeyi, kentsel ortak eşya ve mekanlara zarar vermemeyi ve başkalarını rahatsız edecek davranışlardan kaçınmayı, diğer yandan ise kenti sevmeyi ve ona bağlanmayı gerekli kılmaktadır (Yalçın, 2010: 230). Kentleşme, kırsaldan kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal açıdan, kırsal özelliklerinden ayrılarak, kentin özelliklerini kazanması süreci olarak ifade edilebilir (Kartal, 1983: 94). Kentleşme, kente göç eden insanların ya da kentte ikamet eden nüfusun değişim süreci sonucunda ulaştığı konumdur (Başaran, 2008: 56-77).

Kentleşme, kente göç eden insanların yeniden toplumsallaşma sürecini anlatan bir kavramdır (Başaran, 2008: 21). Kentleşme kırsaldan kente göç sonucunda kişilerin kente özgü işlerde görev alması, kente özgü davranış kalıpları edinmesi, kentin sunduğu fırsat ve imkanlarından faydalanması şeklinde ortaya çıkan bir değişim süreci ifade edilmektedir (Özgiraz ve Acungil, 2012: 251). Kentleşme, kentleşme akımı neticesinde, kentli insan davranışlarının bireyde, ailede ve diğer toplumsal gruplar içerisindeki davranışlarında ve ilişkilerinde ve değer yargılarında meydana getirdiği değişiklik sürecidir. Bu süreçte kentlilik kültürünün geliştirilmesi ve kentte yaşayanların aynı çatı altında bir araya gelerek ortak bir sorumluluk düzeyine ulaşması için, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve o kentte yaşayan tüm bireylerin katılımına ihtiyaç duyulmaktadır (Başaran, 2008: 21-22).

2. KENT YÖNETİMİ ve KENTSEL YÖNETİM İHTİYACI

Kent yönetimi kentleşme sürecinden günümüze önemi hızla artan konular arasındadır. Günümüz modern kentlerinin aşırı nüfus alması, alt yapıdan ulaşım birçok hizmet alanında artan görev yükleri ve kendilerine yasalarla sağlanan kısıtlı ekonomik kaynakları göz önüne alındığında günümüz kentlerinin yönetiminin çok daha zor bir hale geldiği görülmektedir. Kentlerin karşı karşıya kaldığı çevresel ve kentsel kökenli sorunlarda eklendiğinde kent yönetimlerine büyük görevler düşmektedir.

Kent yönetimi, kentin idaresinden sorumlu olduğu kadar kentsel ihtiyaçların karşılanmasında da sorumlu olan birimleri ifade etmektedir. Türkiye'de kentsel yönetim denildiğinde öncelikle yerel yönetimler akıllara gelmektedir (Kaya vd., 2007: 32). Yerel yönetimler yanında kent yönetiminden doğrudan ve dolaylı olarak sorumlu olan birimler arasında merkezden yönetim ve taşra uzantıları yanında sivil toplum kuruluşlarından yerelde yaşayan bireylere kadar geniş bir yelpazenin bulunduğu görülmektedir. Temel görev alanları kentte ikamet eden insanların kentsel ihtiyaçlarının karşılanması olan kentsel yönetim unsurları bu kapsamda kentle ilgili birçok görev ve sorumluluklarla donatılmışlardır. Bu yönetim birimleri, kentte ikamet edenlerin, kente ilişkin talep ve ihtiyaçlarını mümkün olan en yüksek düzeyde karşılayabilmek için kentin mali, beşeri, fiziki kaynaklarını en verimli şekilde kullanabilmek için kentle alakalı kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesi

görevlerini yerine getiren yönetim birimlerinden oluşmaktadır. Kent yönetimi, kentin kentte ikamet sakinleri için yaşanabilir mekânlar oluşturulabilmesi için gerekli olan çabalar bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Kaya vd, 2007: 32). Kısaca kent yönetimini kentte yaşayan insanların temel kentsel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla örgütlenen, bu amaç doğrultusunda faaliyetlerde bulunan ve yaptığı faaliyetleri dönemler itibariyle denetleyerek yeni plan ve faaliyetlerle kenti yönetmeye çalışan kuruluşlar olarak tanımlamak mümkündür.

Kent yönetimi kentsel ihtiyaçların karşılanması ve kentte yaşayan insanların beklentilerine yanıt vermek amacıyla alt yapıdan, ulaşım, çevre düzeninden kent sağlığına kadar pek çok alanda görevleri bulunan yapılar kastedilmektedir. Fakat kent yönetimi denildiğinde genellikle kent yönetiminin temel ilgi alanının kentsel sorunlarla mücadele konusu olduğu yaygın kabul görmektedir. Bunun temel nedeni kent yönetiminin kentsel mücadele konusunda çok fazla zaman ve kaynak harcamasından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen kentsel sorunların azalmadığı aksine daha da arttığı görülmektedir. Bu kentsel sorunların artışında çok sayıda neden bulunmaktadır. Bu nedenler arasında en önemli kalemi kentlere yıllar boyu süren aşırı göçün getirdiği problemler oluşturmaktadır. Kırdan kente gerçekleşen göç dalgaları beraberinde, işsizlik, konut problemi, kontrolden çıkmış nüfus artışı, kentte ikamet edenler için gerekli olan sosyal, ekonomik, kent sağlığı ve temizliği alanında hizmetlerindeki yetersizlikler, altyapı sorunları ve kentte yaşamalarına rağmen kentli olamayan insanların varlığı gibi problemler ilk akla gelenler arasındadır (Yalçın, 2010: 226). Türkiye’de de kırsaldan kent merkezlerine yapılan aşırı göçten kaynaklanan hareketliliğin barınma yanında, kültürel problemlere de sebep olduğu görülmektedir (Özdemir, 2012: 12).

Kentlerin ortaya çıktığı ilk zamanlardan günümüze halen varlığını koruyan, kent yönetiminin çözüm aramak zorunda kaldığı sorunları kentlileşme ekseninde kentsel ve çevresel sorunlar şeklinde iki grupta değerlendirmek mümkündür. Bu sorunlara ilave olarak kentlileşme sürecinin tam anlamıyla gerçekleşmemesinden kaynaklanan sorunlarında kent yönetiminin temel uğraş noktaları arasında sayıldığı söylenebilir. Kırdan kentte göçün kent sakinleri arasında ortaya çıkardığı uyumsuzluğun ve yine kentte yaşayan insanların kentlileşmemelerinin en önemli sebebi kırdan kentte yapılan aşırı göçlerdir (Es ve Ateş, 2004: 208). Bu göçler neticesinde kentte yaşayan insanlarla kentte göç eden insanlar arasında ortak kentsel bir kültürün oluşması oldukça uzun bir zaman almaktadır. Kente göç edenler kırdan yaşadıkları adet ve alışkanlıklarını kentte taşımakta kentte yaşayan insanlarsa kırdan gelen bu nüfusun varlığına uyum sağlaması ve alışması zaman almaktadır. Günümüzde son yıllarda yaşanan mülteci meselesi ve beraberinde Türkiye’ye gelen yoğun göç dalgasının da büyüklüğü düşünüldüğünde kentlileşme sürecinde birde yabancıların kentte yaşayan insanlarla uyum ve kabul sorunu beraberinde daha da ciddi sorunların kentlerde görülmesine neden olmaktadır.

Kentsel yönetim ihtiyacı tamda bu aşamada daha da önemli bir konu haline gelmektedir. Hem iç hem dış göçün kent havasına yaptığı değişimin yönetilmesi kentsel hizmet sunumundan kentte yaşayan insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına kadar oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Özellikle son dönemde yaşanan göç hareketliliğiyle kentte bulunan insanların kentlileşme sorunu çözüm bulunması gereken en büyük kentsel sorun haline gelmiştir. Günümüzde halen kent merkezlerinde kırsal alandan ve yurt dışından gelen insanların sahip oldukları sosyo-kültürel değerlerinin kentlerde sürdürülmeye çalışıldığı birçok örnekte görülmektedir. Halen kentlerde balkonlardan halı silkeleyenlerden apartman bahçesinde tavuk ve küçükbaş hayvan besleyenlere kadar pek çok kente uymayan davranışın kentlerde örnekleri görülmektedir. Bunlar yanında yurt dışından gelen göçlerde istidam ve barınma başta olmak üzere pek çok sosyo-kültürel uyum sorununun kentlerin temel sorunları arasında görülmektedir.

İster yapısal ister işlevsel isterse bireysel ya da toplumsal olsun kentlerin karşı karşıya kaldığı sorunlar kent yönetimine duyulan ihtiyacı kat be kat artırmıştır. Kent yönetimleri bu kapsamda büyük görev ve sorumluluklar almak durumundadır. Kent yönetiminin görev ve sorumlulukları altında aşırı ezilmemesi ve etkin bir kent yönetiminin gerçekleşmesi için kentsel sorunların çözümünde kentsel yönetime destek vermesi beklenen kentsel yönetim paydaşlarıyla beraber sorunlarla mücadele etmesi etkin bir kent yönetimi için oldukça önemlidir. Bu kapsamda, kentsel yönetim paydaşları arasında sayılabilecek olan, yerel birimler, merkezi idare, sivil örgütler, sendikalar, yerel topluluklar gibi yapıların kent yönetimine katılımı ve desteği oldukça önem arz etmektedir. Bu doğrultuda kentsel problemlerin tespit edilmesi ve çözüm önerileri getirilmesi konusunda atılması gereken ilk adım

kentsel sorun kaynaklarının net bir şekilde belirlenmesi ve bu problemlerin hangi araç ve yöntemlerle çözüleceğinin saptanmasıdır. Son aşamada ise asli kent yönetim unsurlarının kentsel sorunlarla aktif mücadele amacıyla harekete geçmesi oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle merkezi idarenin genel olarak planlı bir kentleşme süreci yönetimi gerçekleştirerek kentlere aşırı göçü engellemesi hatta kentlerdeki fazlalığı uygulayacağı politikalarla yeniden kırsala çekmesi gerekmektedir. Bunu yapmak için kırsal alanlarda sunulan hizmetlerin maliyetini azaltmak, kırsal alanlarda iş imkanı ve yatırımları artırmak gibi kırsalı kenttin karşısında yeniden çekim alanı haline getirmesi yerinde olacaktır. Bu sayede kentte yaşayan optimum nüfusun beklentilerine cevap verecek tarzda hizmet kalitesini yükseltmek, planlı bir kentsel yerleşimin oluşturulması ve halkın talep ve desteğinin alınarak kentsel sorunlarla mücadele kent yönetimi tarafından daha etkin yürütülecektir (Özdemir, 2012: 15). Bu nedenle etkin bir kent yönetiminin gerçekleştirilebilmesi adına öncelikle kentsel yönetimin görev ve sorumluluk alanına giren işlerle alakalı yeterli yasal yetki ve mali kaynağın kent yönetimine verilmesi ve beraberinde kentsel yönetim unsurlarının ortaklaşa ve kent sakinlerinin kent yönetimine aktif katılımına imkan verecek şekilde kullanılması gerekmektedir.

SONUÇ

Kentlerin ortaya çıktığı ilk dönemlerden günümüze kent olgusu kent yönetiminin ve devletin üzerinde önemle durması gereken bir konu olmuştur. Günümüzde insanların büyük bir bölümünün kentlerde yaşadığı düşünüldüğünde, kentin fiziki ve sosyal yapısının insanlar üzerinde aynı zamanda kentte yaşayan insanların kentin gelişimi ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde önemli etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Kentlerin iç içe kaldığı bu etkileşim sürecinde kentlerin kent sakinlerinin ihtiyaçlarını etkin bir şekilde karşılayabilmeleri için etkin bir kent yönetimine duyulan ihtiyacın giderek arttığı görülmektedir. Kentsel ihtiyaçların artmasında hiç kuşkusuz en önemli sebep kentlerin son yarım asırdan fazladır aşırı nüfus birikimine sahne olmasından kaynaklanan yeni ihtiyaçlar ve beraberinde gelen kentsel ve çevresel sorunlarla mücadele konusu oluşturmaktadır. Kentsel nüfusun artışıyla beraber görülen başta barınma, alt yapı, ulaşım, istihdam, güvenlik, çevre kirliliğiyle mücadele gibi sorunlar kentler üzerinde planlı bir yönetim gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu sorunlarla mücadele konusunda kent yönetimi sorun kaynaklarının hızla artmasından dolayı istenilen başarıyı sergileyememiştir. Bu başarısızlığın arkasında kent kaynaklarının yetersiz oluşu, kent yönetiminin yeterli yasal ve sorumluluğa sahip olamaması, kent yönetiminde çok sayıda muhatabın olması ve aralarında görev ve sorumluluk konusunda net bir ayrımın bulunmaması, merkezi idarenin özellikle makro düzeyde kentsel palan ve faaliyetlerde kent yönetiminin üzerinde doğrudan yasal ve idari faaliyetlerde bulunması, yeterli donanıma sahip yöneticilerin olmayışı gibi birçok unsurun bulunduğunu söylemek mümkündür. Kentlerin yönetiminde karşı karşıya kalınan bu olumsuz durumdan kurtularak etkin bir kent yönetiminin sağlanması hem kent sakinlerinin beklentilerini sağlama konusunda hem de etkin bir kent yönetiminin gerçekleştirilmesinde önemlidir. Kent yönetimi günümüzde önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyacın etkin karşılanması için nitelikli kent yöneticileri yanında görev ve sorumluluk sahibi kent yöneticilerine görevler düşmektedir. Kent yönetiminin güçlü olabilmesi, karşılaşılabilecek kentsel sorunlarla etkin mücadele edebilmesi için yeterli gelir kaynağının sağlanması yanında kent sakinlerinin kent yönetiminde görüş ve önerilerinin alınarak kentsel yönetime dahil edilmeleri gerekmektedir. Tüm bu süreç içerisinde merkezi idarenin kentlerin idaresine doğrudan müdahale etmek yerine onları gözetken ve destekleyen politikalarla mali ve hukuki olarak kent yönetiminin yanında olması gerekmektedir. Ülkenin tüm kentlerini göz önüne alarak kentler arasındaki dengesizliklerin önüne geçmek amacıyla yasal düzenlemelerle ekonomik ve idari olarak kentlerin daha işlevsel yönetilmelerine destek vermeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aslanoğlu, R. (1998). Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Asa Kitapevi, Bursa.
- Başaran, İ. (2008). Kent ve Yerel Yönetim, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Benevolo, L. (1995). Avrupa Tarihinde Kentler, (Çevr: Nur Nirven), Alfa Yayınları, İstanbul
- Bookchin, M. (1999). Kentsiz Kentleşme, (Çevr: Burak Özyalçın), Ayrıntı Yayınları, İstanbul,
- Bumin, K. (2010). Demokrasi Arayışında Kent, Çizgi kitapevi, Konya.
- Childe, G. (1990). Tarihte Neler Oldu, (Çevr: Mete Tuncay, Alâeddin Şenel), Alan Yayıncılık, İstanbul,

- Coşkun, O. ve Zaman, S. (2012). “Kentlere Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyleri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Erzurum Kenti Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 441-455.
- Çakır, S. (2011). “Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 209-222.
- Çezik, A. (1982). Kentleşme Yerleşme Sektör Raporu, DPT SPD Yayını Ankara.
- Demir, K., ve Çabuk, S. (2010). “Türkiye’de metropoliten kentlerin nüfus gelişimi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1),
- Erkan, R. (2010). Kentleşme ve Sosyal Değişme, Bilimadamı Yayınları, 3. Baskı. Ankara.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). “Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 206-246.
- Huberman, L. (2003). Feodal Toplumdan 20.yy’la, (Çev: Murat Belge), İletişim Yayınları, İstanbul,
- Huot, J. L., Thalmann, J. P. and Valbelle, D. (2000). Kentlerin Doğuşu (Çevr. A.B. Girgin), İmge Kitabevi, Ankara.
- Işık, Oğuz, (1999). “Kenti Düşünmek Kent Üzerine Düşünmek”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 14(3), 66-79
- İşbir E. G. (1982). Kentleşme Metropolitan Alan ve Yönetimi, AİTİA Yayını, Ankara.
- Karakaş, M. (2001). “Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3(1), 121-132
- Kartal, K. (1983). “Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti”, *Amme İdaresi Dergisi*, 16(4)
- Kaya, E., Şentürk, H., Danış, O., ve Şimşek, S. (2007). “Kent, Kentleşme ve Kent Yönetimi”, *Modern Kent Yönetimi-I*, Milsan Basım, İstanbul.
- Keleş, R. (1980). Kent Bilimleri Terimler Sözlüğü, TDK yayınları, Ankara.
- Keleş, R. (2008). Kentleşme Politikası, İmge Yayınevi, 10. Baskı, Ankara.
- Mumford, L. (2007). Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği, (Çevr: Gürol Koca-Tamer Tosun), Ayrıntı Yayınları, İstanbul,
- Niray, N. (2002). “Tarihsel Sürec İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 1-27.
- Owens, J.E. (2000). Yunan ve Roma Dünyasında Kent, (Çevr: C.Birsel), Homer Kitabevi, İstanbul.
- Özdemir, H. (2012). “Türkiye’de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Akademik Bakış Dergisi*, 30(11), 1-18.
- Özkiraz, A. ve Acungil, Y. (2012). “Hemşehri Derneklerinin Kentleşme Sürecindeki Rolü (Tokat Örneği)”. *Journal of Faculty of Letters/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1).
- Tankut, G., Çalışkan, O., Levent, T. ve Zorlu, F. (2002). “Kentler”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Aralık Sayısı, Ankara.
- Teber, S. (1985). İlk Toplumlarda Değişimleri, Say Yayın Evi, İstanbul.
- Toprak, Z. (2001). Kent Yönetimi ve Politikası, İzmir.
- Ulusoy, A. ve Vural, T. (2001). “Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri”, *Belediye Dergisi*, 7(12), 8-14.
- Yalçın, C. (2010). “Türkiye’de Kentleşme Sorunları Üzerine Bir Tartışma”, *H.U. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 225-245.
- Yılmaz, E ve Çitçi, S (2011). “Kentlerin Ortaya Çıkışı Ve Sosyo-Politik Açından Türkiye’de Kentleşme Dönemleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Wirth, L. (2002). “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, 20. Yüzyıl Kenti, (Çevr.) B. Duru ve A. Alkan, İmge Kitabevi, Ankara.